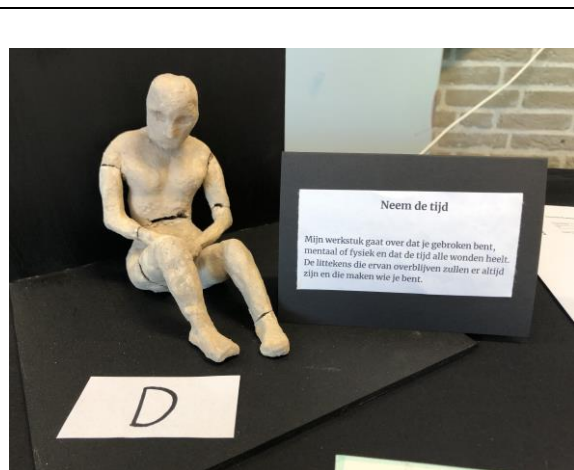

De *Tijd* centraal in de centrale examens Beeldende Vakken vmbo 2021

Op welke manier wordt de tijd verbeeld waarin we leven? Hoe 'bewaar' je de tijd? Hoe geef je aan dat de tijd dringt in het kader van bijvoorbeeld milieuvervuiling? Dergelijke vraagstukken werden behandeld in het magazine TIJD dat al in december 2019 aan de toenmalige examenkandidaten kon worden verstrekt. Het Centraal Praktisch Examen (CPE) waarmee deze groep vervolgens startte, werd ingehaald door corona en kon niet worden afgemaakt. Er werd besloten het thema dat voor 2020 gepland stond door te schuiven naar het Centraal Examen 2021. In december 2020 ontving daarom de nieuwe groep examenkandidaten hetzelfde magazine TIJD als dat in december 2019 al naar de scholen was gestuurd. Een bijzonder jaar, waar een extra beroep is gedaan op docenten, kandidaten en examenmakers. Wij kijken terug.

Evie Hutjens

Fenne Canjels

De voorbereiding

Net als andere jaren werd het thema in de Septembermededeling op Examenblad.nl officieel bekendgemaakt, samen met een aantal praktische mededelingen over de centrale examens beeldende vakken, onder andere via de Instructie voor de examinator.

Het **magazine**, editie 2021, mocht worden uitgedeeld vanaf de eerste week van december en markeerde de start van de voorbereidingen voor zowel het CPE als het CSE. De meeste docenten hadden zich voor 2020 al ingewerkt, wat voor hen misschien enige rust bracht in de hectiek van het werken in coronatijd. Het magazine laat op een voor de kandidaten begrijpelijke manier zien wat het thema zoal inhoudt. Het informeert, inspireert, stimuleert en biedt aan leerlingen en docenten kaders als voorbereiding op zowel het CPE als het CSE. De inleiding beschrijft de vier invalshoeken van waaruit het thema kan worden gezien: Op welke manier de tijd zichtbaar wordt gemaakt, staat centraal in **Het vastleggen van tijd**. Dat varieert van zandloper tot mobieltje waaronder veel kunstzinnige manieren. **De tijd bewaren** gaat over de manier waarop je momenten of de tijdgeest vastlegt om het later nog eens terug te kunnen zien en in **Vanitas** wordt stilgestaan bij onze vergankelijkheid, een thema dat we veel zien in de zeventiende eeuw maar ook hedendaagse voorbeelden kent. Ten slotte laat de invalshoek **De tijd dringt** zien dat veel kunstenaars willen bijdragen aan de bewustwording inzake maatschappelijke kwesties zoals de klimaatverandering.

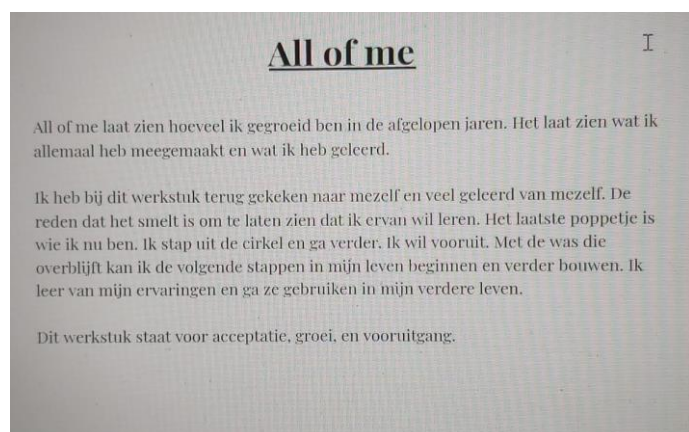
Op de volgende pagina's zie je voorbeelden die passen bij de genoemde invalshoeken, zoals *Ice Watch*, een installatie van de kunstenaar Olafur Eliasson. In Parijs werden in 1995 twaalf enorme ijsblokken op 'elk uur van de klok' neergelegd vlakbij het gebouw waar op hetzelfde moment een

klimaatconferentie werd gehouden. Het smeltende ijs symboliseerde de problematiek die op deze conferentie besproken werd. Het werk *Head in the Clouds*, van de Amerikaanse Studio KCA vraagt aandacht voor milieuproblemen. Van bijna 54000 plastic flessen, evenveel als er elk uur in New York worden weggegooid, maakten de kunstenaars een paviljoen in de vorm van een wolk dat, opgesteld in een park, de bezoekers uitnodigt na te denken over hun gebruik van plastic.

Over de opstand in Egypte begin 2011 handelt het werk *#Jan25* (*#Sidibouzid, #Feb12, #Feb14, #Feb17..*) van de Italiaanse Norma Jeane. Bezoekers van de Biënnale van Venetië mochten maken wat ze wilden met het grote blok klei in de kleuren van de Egyptische vlag. Het werk, dat tijdens de expositie continue veranderde, stond symbool voor de vrijheid van meningsuiting waarvoor opstandelingen in Egypte streidden. *Dasha* tenslotte, een werk van de Zwitser Urs Fischer, toont de vergankelijkheid op een bijzondere manier. Van kaarsvet maakte Fischer een afgietsel van een bevriend kunstverzamelaar Dasha. Met meerdere lonten werd de kaars aangestoken en brandde het kunstwerk *Dasha* langzaam maar zeker op.

Het in de lessen aan de orde stellen van de informatie uit het magazine zet de kandidaten aan het denken, kan hen inspireren voor hun eigen cpe-opdracht en zal hen, wanneer het magazine goed is doorgenomen, helpen bij het maken van het cse. Het **weblog** waar in het magazine naar verwezen wordt en dat tot en met de afname van het cse te bezoeken was, bevatte aanvullende voorbeelden, waaronder videofragmenten.

De jaarlijkse **kick-off** voor de docenten vond door corona helaas digitaal plaats, maar bleek desondanks een inspirerende middag. Op dinsdag 2 februari, iets later in het jaar dan normaal gesproken, vulden de Nederlandse kunstenaar Maarten Baas (!) en kunstexpert Peter de Rooden een groot deel van het programma met voorbeelden uit eigen werk of relevant werk van collega-kunstenaars. Vooraf waren door enkele enthousiaste docenten inspirerende ideeën voor lessen ingebracht die na afloop aan alle deelnemers werden verstuurd. Er was ruimte voor het stellen van vragen aan het College voor Toetsen en Examens (CvTE) en Stichting Cito. Ook verzorgde ik als toetsdeskundige een korte presentatie over de stand van zaken van een nieuw beoordelingsmodel voor het CPE. Waarschijnlijk wordt dat model over twee jaar ingevoerd.

Karlijn Krebbeck

De examens

Voor het centraal examen werden 9920 kandidaten ingeschreven, verspreid over 488 scholen. Van het CPE volgde een analyse op de scores op basis van de gegevens van 8214 kandidaten (5786 meisjes en 2428 jongens), omdat niet van elke kandidaat de resultaten in Wolf waren ingevoerd. De kandidaten konden kiezen uit vier deelopdrachten die verwezen naar de invalshoeken: *1. het vastleggen van tijd*, *2. de tijd bewaren*, *3. Vanitas* en *4. de tijd dringt*. Het was goed te constateren dat de vierdeling leidde tot een grote diversiteit aan werkstukken en minder clichématig werk. In de marge van dit artikel staan enkele werkstukken die gemaakt zijn door kandidaten handvaardigheid van het Blariacumcollege te Venlo.

De N-term van het CPE kwam net als voorgaande jaren op 0,0. De laatste jaren kwam de N-term niet boven de 0,0 en dat is geen wenselijke situatie.

De afname van het eerste tijdvak van het **CSE** verliep voorspoedig en het examen werd positief ontvangen. De Quickscan, een korte vragenlijst voor docenten over hun bevindingen, werd door 433 docenten ingevuld. 64% van hen vond het noch te moeilijk, noch te gemakkelijk. 88% van de docenten vond dat het examen voldoende tot zeer goed aansloot op het gegeven onderwijs. Het examen werd gewaardeerd met als eindcijfer een 6,8.

Op de examenbespreking, dit jaar digitaal en verdeeld in een drietal groepen, bleek dat de inhoud van de vier blokken door docenten werd gewaardeerd. Men vond het aansluiten bij het thema en de belevingswereld van de doelgroep. Er waren dit jaar weinig klachten bij de Examenlijn. Alle klachten konden worden beantwoord met tekst en/of uitleg en leidden niet tot een aanvulling op het correctiemodel. Uit in Wolf ingevoerde gegevens van 8670 kandidaten bleek dat zij gemiddeld 41,2 van de 66 punten behaalden. De N-term werd vastgesteld op 0,7 met als gemiddeld cijfer een 6,3. Het percentage onvoldoendes was 16,1 %. De p-waarde (de weergave van de moeilijkheid) van het gehele cse was .62 op een maximum van 1. Wanneer de p-waarde van een vraag boven de .85 ligt, is de betreffende vraag (erg) makkelijk. Ligt de p-waarde onder de .30, dan is de vraag (erg) moeilijk. De p-waarden per blok en die van de verschillende vraagsoorten staan in het volgend overzicht.

p-waarde per blok 2021:		p-waarde per vraagsoort 2021:	
De tijd voor altijd	.68	voorstelling	.68
Vanitas	.58	vormgeving	.59
Baas maakt tijd	.61	functie	.68
De tijd dringt	.70	proces	.68
		inhoud	.58
		kunst-cultuurhistorische context	.46
		gesloten vragen	.44/78/44

Het eerste blok behandelde een negental vragen over portretfoto's van Koos Breukels zoon Casper en een foto-installatie gemaakt door Erik Kessels. Waar Breukel zijn zoon door de tijd heen vastlegde, gaf Kessels commentaar op de overvloed aan foto's die tegenwoordig op het internet geplaatst wordt. Het bleek een niet al te moeilijk blok en dat was ook de bedoeling. Vraag 7 werd het slechtst gemaakt. De oorzaak is niet te herleiden, wellicht dat sommige aspecten en begrippen uit het examenprogramma vanwege Corona minder aandacht hebben gehad in de lessen.

Blok twee bleek zoals verwacht het moeilijkste blok. Het behandelde naast een zeventiende-eeuwse Vanitas van Harmen Steenwijck ook twee hedendaagse Vanitas-stilleven van de kunstenaars Rose Eken en Louise te Poele. Vragen die slechter scoorden, zoals vraag 20 met een p-waarde van 38,

bleken goed te discrimineren. Dat betekent dat de minder vaardige kandidaten deze vraag vaker fout beantwoordden dan kandidaten die vaardiger waren.

Erik Kessels *24 Hrs In Photos*

Rose Eken, *Tableau* (detail)

Blok drie was geheel gewijd aan de Nederlandse kunstenaar Maarten Baas. In veel van zijn werken speelt Tijd een rol, waardoor het een logische keuze leek dit werk op te nemen in het examen. Zeker na zijn presentatie op de kick-off voor de docenten, zou zijn werk vast worden meegenomen in alle voorbereidingen en ik was dan ook benieuwd naar de resultaten. Die bleken heel gemiddeld en het blok kende weinig bijzonderheden. Niet iedereen deelde de mening over de vermeende humor in het werk van Baas dat aan het eind van het blok bevestigd werd. Er kwamen enkele klachten binnen bij de Examenlijn. Toch scoorde de vraag goed en was geen compensatie nodig voor deze vraag.

De tijd dringt was het thema van het vierde en laatste blok. Met stills uit een video van het Deense Superflex over een overstroomd, nagebouwd filiaal van McDonalds kwamen milieuvuiling en klimaatverandering aan de orde. Ook het werk *Melting Men* van Nele Azevedo uit Brazilië handelt over dit thema. Kunst als manier om bewustwording te creëren en/of aandacht te vragen voor maatschappelijke kwesties is steeds nadrukkelijker aanwezig in onze maatschappij en dus ook in de examens. Kandidaten scoorden gemiddeld genomen goed op deze vragen.

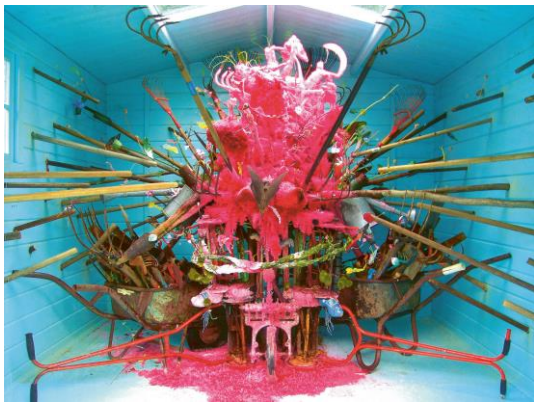
Maarten Baas, *Real Time*

Nele Azevedo, *Melting Men*

Dit jaar bestond de afnamegroep in het tweede tijdvak uit een bijzondere samenstelling. Kandidaten konden in het tweede tijdvak voor de eerste keer deelnemen aan het CSE. Ook konden kandidaten die het CSE in het eerste tijdvak maakten, in het tweede tijdvak een herkansing doen. Er waren in totaal 239 kandidaten die het tweede tijdvak examen maakten, veel meer dan normaal. 183 kandidaten deden het examen voor de eerste keer en 56 kandidaten deden het voor de tweede keer (herkansing). Uit de analyse bleek dat de herkansers beter scoorden op een aantal vragen die meer reproductief van aard waren dan de groep als geheel.

Het tweede tijdvak examen startte met vragen over het werk *Mystery of Fertility* van het Zwitserse duo Steiner en Lenzlinger en de performance *Measuring the Universe* van de Slowaak Roman Ondak. Dit blok kende geen verrassingen. Zoals vaker het geval scoorden ook hier de vragen over vormgeving minder goed, het blijft een lastig issue.

Steiner & Lenzlinger, *The Mystery of Fertility*

Beyoncé en Jay-Z, *Apes**t*, (still)

De videoclip *Apes**t* van Beyoncé en Jay-Z stond centraal in het tweede blok, dat voor een tweede blok niet al te moeilijk bleek. Vraag 20, de laatste vraag, is hierop een uitzondering met een p-waarde van 17. Het inzien wat het commentaar van de kunstenaars zou kunnen zijn op de kunstgeschiedenis, bleek voor veel kandidaten lastig.

Ook het derde blok behandelde één kunstwerk, *The Beanery* van Kienholz, dat te zien is in het Stedelijk Museum. Het is een icoon uit de jaren zestig en zeer gerelateerd aan het thema. Het blok kende geen bijzonderheden. Ook hier was de laatste, inhoudelijke vraag de pittigste met een p-waarde van .34. Ongeveer 67% van de kandidaten wist geen juist antwoord op deze vraag.

Ook in dit tijdvak werd er afgesloten met de milieuproblematiek aan de hand van de stillevens gemaakt van plastic afval uit de serie *Plastic Ocean*, van de Nederlandse Thirza Schaap. Ook hier scoorden de twee vragen laag, waarin vormgeving (p-waarde .28) en inhoud (p-waarde .34) centraal stonden.

Kienholz, *The Beanery*

Thirza Schaap, *Veil*

De 147 docenten die de vragenlijst invulden via de Quicksan gaven het examen een 6,5. Men vond het iets moeilijker dan het eerste tijdvak examen, maar vonden ook dat het examen wel prima aansloot op het onderwijs.

Al met al ben ik tevreden over het examenjaar 2021. Het was een bijzonder jaar, ongewis wat het verloop betreft, lastiger voor de voorbereidingen en er moest door iedereen een extra tandje bijgezet worden. Dat de resultaten zo prima zijn is dan een prettige constatering en een compliment aan alle betrokkenen.

Hoe het ook loopt, ik zie uit naar het volgend examenjaar. Docenten en leerlingen mogen zich vanaf december gaan voorbereiden aan de hand van het thema Natuur. Een zeer veelzijdig onderwerp, zo hebben wij het als makers ervaren. Het magazine, met tips van de sluier mag in ieder geval vanaf begin december worden uitgedeeld!

Juli 2021, Annick van Beukering,
toetsdeskundige Beeldende Vakken, Stichting Cito

bronvermelding:

Erik Kessels *24 Hrs in Photos*: <https://www.kesselskramer.com/project/24-hrs-in-photos/>

Rose Eken *Tableau (detail)*: http://roseeken.dk/?page_id=202

Maarten Baas *Real Time*: <http://maartenbaas.com/real-time/schiphol-clock/>

Nele Azevedo, *Melting Men*: <https://www.designboom.com/art/nele-azevedo-in-belfast/>

Steiner & Lenzlinger, *The mystery of Fertility*:

<https://www.we-find-wildness.com/2010/08/gerda-steiner-jorg-lenzlinger/>

Beyoncé en Jay-Z, *Apest***: <https://www.youtube.com/watch?v=kbMqWXnpXcA>

Kienholz, *The Beanery*: https://www.flickr.com/photos/de_buurman/8551936961/in/photostream/

Thirza Schaap, *Veil*: <https://www.welikeart.nl/2018/08/09/de-kunstmeisjes-gelokt-met-speelse-composities-maar-vervolgens/>